

SECTION 10. TOURISM AND HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS**10.1 Глобальна пандемія COVID-19 і її вплив на сферу туризму. Соціально-філософський аналіз**

Наша цивілізація зіштовхнулась з цілим «багажем» небачених викликів, загроз, лихоліть, це локальні, регіональні, гібридні війни, екоцид і геноцид, рецесія світової економіки, техногенні катастрофи, голод і зuboжіння значної кількості країн світу, лихоманка Ебола, цілий набір штамів грипу (курячий, свинячий, пташиний), нова пандемія COVID – 19 і похідні мутовані штами (Бразильський, Британський, Індійський, Дельта, Омикрон)... Політики, економісти, політологи, соціологи, філософи, пересічні громадяни спостерігають негативні наслідки впливу COVID-19 на всі складні економічні, соціокультурні системні утворення загалом і на туристичну галузь зокрема.

Науковий сенс дослідження глобальної пандемії COVID-19 і її вплив на сферу туризму, як і будь-якого соціокультурного феномену і його теоретико-практичне опрацювання, екстраполюють теоретичні концепти із практичними доробками і трансформаціями самого предметного дискурсу об'єктивної теорії і практики повсякдення, об'єктивація якої надає здатності конструктивної об'єктивації саме тих, ключових розбіжностей, в контраверсійності яких ми концептуалізуємо розвиток сенсу самого явища вже на рівні усвідомлення його онтологічних процесів. Філософські аспекти вивчення виникнення, поширення пандемії дістають свого осмислення, розгортання і розвитку крізь тло спростування або підтвердження тих дослідницьких проектів, які формують концепт, зміст і форму духовного наповнення теорії, практики верифікації дослідження. У цьому річищі соціокультурні парадигми духовного і психологічного аспекту дослідження пандемії COVID-19 і її вплив на сферу туризму є продуктом науково-практичної синергії раціональних, емпіричних, містичних компетентностей, запитів, досліджень та їх духовного опредмечування в рамках визначених психологічно-філософських і соціально-

філософських досліджень.

Сучасне людство входить у фазу турбулентності і зіштовхується з цілим шерехом глобальних викликів і загроз. З кінця минулого і протягом 2021 року ми спостерігаємо процес занурення глобалізованого світу в новопосталу кризу, світова економіка виходить в рецесію (економічна теорія), стан турбулентності (квантова фізика), антропологічна криза (філософська антропологія), криза накопичення непотрібних товарів і послуг «суспільство споживання» (політологія, теологія, соціологія), людська цивілізація знаходить в точці біфуркації (синергетика). Зреалізовується нова реальність, в якій інформаційні технології створюють новий базис економіки, фінансів, суспільної свідомості, адже ІТ - суспільство, постіндустріальне суспільство, суспільство знань, це новопосталий і не досліджений феномен (царина нано, біо, інформаційних, когнітивних, психологічних, міждисциплінарних дискурсів), в когнітивних науках, мікробіології викристалізовується поняття «конгітом» (академік К.Анохін) і як футуристичний прогноз (транс гуманізм) утворення пост суспільства і пост людини (аватара, кіборга, інформаційного робота, енергетичного двійника людини...). І досить тривожно, що будь-який триггер (незначний, недосліджений, латентний), або концепт Нассіма Нікаласа Талеба «чорний лебідь», може миттєво зруйнувати, більш-менш усталену реальність на стан невизначеності і руйнації.

Чума, сибірська язва, віспа, туберкульоз, пандемії Еболи, пташиного, курячого грипів, коронавірус COVID-19 – це найбільші епідеміологічні випробування, з яким зіткнувся світ із часів Холодної війни. Найбільш активно проявившись в Азії наприкінці 2019 року, вірус поширився на кожен континент окрім Антарктики, щодня в усьому світі підтверджуються нові жахаючі випадки масового захворювання на коронавірус і тисячі смертей [557]. Відповідно до прогнозів експертів, аналітиків кількість міжнародних туристів наступного року може скоротитися від 58% до 78%, що призведе до скорочення витрат відвідувачів з 1,5 трлн доларів (в 2019 році) до 310-570 млрд. Подальша боротьба з пандемією може призвести до того, що без роботи в цьому секторі залишаться

близько 120 млн. осіб [558]. А це вражаючи, за масштабами цифра, постраждалих від новопосталої проблеми глобальної галузі. Перед пандемією нових штамів коронавірусу окремі дослідження свідчили, що обмеження в подорожах хоча і сповільнювали та все ж не зупиняли такі інфекції, як атипова пневмонія і вірус Ебола. Однак, більша частина цих досліджень ґрунтується на математичних моделях, а не на конкретних, з місця подій, зібраних даних. Уряди, політики провідних країн, з певним запізненням, відреагували на необхідність мінімізувати економічні наслідки пандемії COVID-19, узявши за основу два загальних методичних підходи з опанування надскладної ситуації: перший підхід направлений на забезпечення доступних кредитних ліній для великого і середнього бізнесу, а другий – на відтермінування сплати боргових і податкових зобов'язань, орендної плати.

Нажаль в Україні спостерігається відставання у темпах впровадження заходів кредитування малого і середнього бізнесу, не відчувається достатньої уваги на підтримку туристичного сектору, що ставить під серйозну загрозу конкурентоспроможність галузі на глобальному ринку протягом прогнозованого періоду відновлення і повернення до стану докризового рівня надання товарів і послуг [558].

Наразі актуальним постає питання введення в дію зовнішніх і внутрішніх заходів для мінімізації безпосереднього впливу і довгострокових наслідків пандемії COVID-19. Так, як український туристичний бізнес не отримав оперативного системного реагування з боку уряду і владних інституцій у вигляді впровадження можливих заходів на підтримку туристичної сфери, якщо порівнювати із середнім реагуванням і типами заходів, запроваджених урядами провідних країн, країн-членів ЄС, J-7. На наше глибоке переконання ознайомлення із заходами, які запроваджені в туристичній сфері закордонних партнерів дасть можливість визначатися з напрямками функціонування і розвитку української туристичної галузі.

Світове співтовариство зіштовхнулось з цілою низкою «рукотворних» і метафізичних викликів і загроз, це небезпека термоядерної війни, бойові дії в

Іраку, Сирії, Нагорному Карабасі, захоплення влади в Афганістані терористичною організацією «Талібан», гібридні війни, техногенні катастрофи (Чорнобиль, Фукусіма – 1), екоцид і геноцид, голод і зубожіння значної кількості населення планети, застосування бойових отруйних і радіоактивних препаратів (вбивство Литвиненка, отруєння Скрипалів, Навального), світові пандемії (лихоманка Еболи, коронавірус COVID – 19).

Провідні наукові дослідження нагальної ситуації відзначають негативний вплив COVID-19 на всі складові економічні, політичні, соціокультурні системні утворення, які прагнуть подолати стан ентропії (другий закон термодинаміки), деструкції, досягнути рівноваги і уникнути стану руйнівного хаосу. Урівноважений стан і динамічна криза, стабільність і хаос – постійні антагонізми в розвитку складних систем. Уся людська історія засвідчує, що еволюційний розвиток людства був насичений насиллям, війнами, епідеміями, стихійними природними катаклізмами, революціями, громадянськими війнами, тероризмом. Кожна кризова ситуація відкочувала людство від прогресивного розвитку, штовхала суспільство до зубожіння, злигоднів. Наступні покоління докладали колосальних зусиль для повернення від стадії дикунства і варварства до цивілізації.

Сфера туризму не являється виключенням, вона входить в складний конгломерат економічних, соціокультурних, духовних явищ цивілізації. Туристична галузь зазнає збитків глобального масштабу внаслідок запроваджених карантинних заходів щодо подолання пандемії коронавірусу та невизначеності подальшого розвитку і прогнозування ситуації. 96 % туристичних дестинацій у всьому світі зазнали обмежень. За оптимістичнішими прогнозами, у 2021 р. очікується падіння обсягу міжнародних туристичних прибуттів на рівні 58-78% порівняно з минулим роком. За судженнями провідних експертів, відновлення попиту до минулорічного рівня займе не менше двох і більше років, водночас авіакомпанії будуть змушені підвищити вартість подорожей в середньому на 43-54%. Поряд із виїзним і зеленим туризмом значних втрат зазнає і внутрішньо-регіональний туризм. Прогнозується загалом

втррати туристичної галузі в Україні у понад 1,5 млрд. дол. США [558, 559].

Більшість банківських установ, міжнародних економіко-соціальних інституцій сприяють туристичній сфері, розробляючи програми допомоги бізнесу через використання інструментів фінансово-правової політики, з метою стабілізації і підтримки ліквідності та прибутковості підприємств та сприяння в працевлаштуванні вивільнених працівників з проблемних установ.

Наявний приклад, коли введені комплексні заходи для малих та середніх підприємств в туристичній царині Австрії: державні гарантії на відновлення кредитів, що використовуються для покриття тимчасової нестачі фінансової ліквідності, спричиненої зменшенням обороту внаслідок COVID-19; фіксований обсяг наявних гарантій збільшено до 1 млрд. євро; витрати на ці потреби бере на себе Міністерство туризму і мінімізує страти галузі.

Болгарський Національний банк запровадив програми допомоги підприємництву, представникам малого і середнього бізнесу. В пріоритеті сфери, найбільш постраждалі від карантинних заходів обмеження. Їм надається допомога, яка покриває страхові платежі і ризики, що належать до витрат роботодавця. Міністерство туризму анонсувало зміни до туристичних законодавчих актів, з метою зниження витрат економічного характеру та ризиків розповсюдження вірусних інфекцій.

Уряд Грузії розробляє антикризові заходи в «бізнес-пакеті», які включають видатки на інфраструктуру та звільнення від сплати податків, а планується подвоєння відшкодування ПДВ наприкінці фінансового року, направлені на боротьбу з COVID-19 та сприятимуть розвитку туризму країни. Вартість «бізнес-пакету» становитиме понад 300 мільйонів американських доларів. Агенція Enterprise Georgia запустило можливості фінансової допомоги, який передбачає фінансування процентних ставок банківських кредитів для пансіонатів, малих та середніх готелів на майбутній карантинний період.

В Угорщині агентство туризму презентувало на розгляд уряду комплексний план рятувального пакету для галузі, який дозволить не тільки подолати проблеми, але й окреслить можливість нового рестарту галузі.

Агентство туризму інвестує 20 мільярдів HUF національної валюти (понад півмільйона €), щоб відродити національний туризм. Владні інституції країни планують підтримувати найбільш вразливі галузі (туризм, гостинний бізнес) у вигляді інвестиційних субсидій, зниження податкового навантаження, розвитку інфраструктури, пільгових гарантованих державних кредитів та капітальних програм на суму 600 млрд. форинтів у наступні три роки.

КНР називають батьківщиною» захворювання COVID-19 і вона має цікавий досвід роботи туристичної сфери в умовах пандемії. Коли в Китаї почалася епідемія коронавірусу, ВООЗ виступила з порадою, щодо відсутності потреби в обмеженні подорожей. Однак п стало зрозуміло, що ця порада була помилковою і мала більший зв'язок з політичною грою, а ніж зі здоров'ям суспільства. Карантинні заходи вперше були введені саме в Китаї. Наразі масштаб розвитку туристичної діяльності визначається окремо кожною провінцією. Міністерство культури і туризму прагне вдосконалити систему стандартів обслуговування, урізноманітнити туристичні продукти та маршрути, покращити вхідне туристичне середовище та досвід покупок, вивчити творчі маркетингові засоби забезпечення потреб туристів.

Напрошується структуризація етапів розвитку галузі в умовах пандемії:

- "паніка і безвихідь" (повна невідомість);
- "темінь в душах і суспільстві" (пошуки рішень);
- "мерехтіння полум'я вогню" (проблиски знаходження напрямку конструктивних дій);
- "світло в кінці темної пори мороку" (ще не вихід та вже шлях виходу з кризи).

Наразі прослідковуються підходи до подолання кризи: перший підхід направлений на забезпечення доступних кредитних ліній для представників бізнесу, а другий передбачає відтермінування сплати боргових і податкових зобов'язань. Попри те, що всі країни орієнтуються на обидва підходи, держави з більш розвиненою економікою та вищим кредитним рейтингом покладаються здебільшого на доступні лінії кредитування, усвідомлюючи, що саме це

дозволить відновити конкурентоспроможність національної економіки у максимально стислий термін. За логікою речей, сукупна вартість економічних заходів як % ВВП позитивно корелює з рівнем ВВП на душу населення. Решта країн, не маючи іншого виходу, покладаються більшою мірою на відтермінування сплати податкових і боргових зобов'язань, що може призвести в довгостроковій перспективі до негативної ланцюгової реакції в економіці (тривалий дефіцит бюджету, проблеми із загальною платоспроможністю, борги по заробітній платі) [559].

В надскладній ситуації ризиковано прогнозувати майбутнє міжнародного туризму та все ж необхідно спланувати стратегію дій. Найімовірніше, що у 2022-2023 роках туристична сфера перебуватиме в стані стагнації (до 30% показників 2019 року). Через пандемію коронавірусу внесок сфери туризму в світову економіку зменшився на \$2 трлн порівнюючи з 2019 роком за даними ООН. Зауважимо, що нові правила направлені на збереження здоров'я через тестування, соціальну дистанцію, дезінфекцію, очищення, температурний скринінг та інші дають надію на відродження туристичної сфери зокрема і економіки взагалі. До прикладу, в міжнародному аеропорту Гонконгу працює прибор, який за 40 секунд здійснює повну дезінфекцію, знищуючи віруси і бактерії на тілі і одязі людини. Проте, не зрозуміло як буде поширюватись новий штам коронавірусу Омикрон і яких збитків спроможний завдати туристичній сфері на коротку і тривалу перспективу.

До речі, в регіонах, в яких розвинутий внутрішній туризм знаходяться в кращому економічному положенні і мають умови для збереження галузі. До таких країн відносять і Україну. Розглядаючи негативні сторони економічних наслідків пандемії прослідковується низьке фінансування галузі, вкрай слабе залучення зовнішніх інвестицій, що не дає змоги розраховувати на фінансування національної економіки в повному обсягу. Основним знаряддям мінімізації економічних наслідків залишається відтермінування податкових і боргових зобов'язань підприємців.

Бізнес авіаперевезень є однією із економічних складових туризму.

Зменшення кількості авіа перельотів стало причиною скорочення чисельності працівників. В концерні Boeing, внаслідок пандемії відбулося скорочення персоналу у всьому світі на рівні 10%. Щодо національних авіаперевізників, то допомога держави є вкрай важливою не тільки, як для сфери збереження туризму, а й забезпечення мобільності громадян на внутрішньому і зовнішньому ринку обігу трудових ресурсів.

Фахівці ООН вважають, що зниження туристичної активності негативно вплинуло на захист довкілля. Хоча, з одного боку, скоротилися об'єми транспортних перевезень і викиди парникових газів, але, з іншою, із-за скорочення доходів від туризму зменшилося фінансування діяльності по збереженню біосфери. Експерти також прогнозують зростання активності бракон'єрів і застерігають, що під загрозу попадають екосистеми бідних і слабо розвинутих держав. Окрім того, в ЮНЕСКО вважають, що через закриття в період пандемії 90% об'єктів всесвітньої культурної спадщини погіршується і фінансування діяльності по охороні пам'ятників світової архітектури.

У річищі сказаного українська провладна вертикаль повинна розглянути свої пріоритети, визначені в Дорожній карті, і перенаправити їх на максимальне збереження галузі, а також на перепланування та прискорення всіх внутрішніх видів діяльності (реорганізація, законодавча база, статистика, логістика, менеджмент, консалтинг).

А. Гутерреш генсек ООН наголошує на важливості відновити сектор туризму, при цьому з забезпеченням безпеки, справедливості й відсутності негативного впливу на глобальний клімат і визначив пріоритетні напрями діяльності. Зокрема, пом'якшення соціально-економічних наслідків кризи; підвищення стійкості бізнесу в сфері туризму; максимальне використання новітніх технологій; сприяння забезпеченню стійкості й «зеленого» зростання економіки; зміцнення партнерських зв'язків для сталого розвитку і процвітання галузі туризму [560].

Є зразки політичної волі до відновлення туристичної сфери і врегулювання контраверсійних питань. До прикладу є регіон, де віками тліє арабо-ізраїльський

протистояння. У результаті перемовин між Тель-Авівом, Абу-Дабі та Вашингтоном – Ізраїль та ОАЕ уклали мирну угоду. Згідно з її положеннями, Ізраїль не оголошуватиме суверенітет над всім західним берегом річки Йордан і мусульмани зможуть вільно відвідувати культові споруди Єрусалиму.

Нам видаються актуальними напрямки діяльності:

1. Максимально ефективне керування кризовими явищами та зменшення негативних її впливів.
2. Запровадження дієвих фінансових важелів та стимулів.
3. Вироблення стратегії майбутнього розвитку галузі.

Запроваджені обмежувальні карантинні заходи, падіння доходів громадян внаслідок економічної кризи та рецесії потенційно зумовлюють зростання попиту на відпочинок і туристичних регіонах нашої держави. В той же час, коронавірусна інфекція підвищила у людей розуміння важливості зміцнення здоров'я, і в зв'язку з цим вони можуть віддати перевагу еко і зеленому туризму. Перш за все йдеться про турпродукти, пов'язані з природою і відпочинком на свіжому повітрі. Наразі сприятливий час зайнятися сільським і зеленим туризмом, який не є провідним напрямом туристичної сфери, а слугує доповненням до фермерської діяльності. Вважаємо, що саме внутрішній туризм може стати ключовим фактором регенерації туристичної галузі нашої держави. В підтримку вищезазначеного спостерігається активна діяльність туристичних країн Чорноморського регіону в цьому напрямку, які не тільки пропонують внутрішні тури, а й заохочують подорожуючих.

У суспільній свідомості очікуються зміни, щодо відношення до сфери послуг, яка десятиліттями сприймалася, як не основне джерело доходів для низки країн. Галузі, де вплив пандемії особливо гострий: туристична та сфера, міжнародні перевезення – потерпають від карантину та закриття кордонів. Державам, традиційно орієнтованим на туризм, необхідно досягти балансу між питаннями охорони здоров'я, збереження життя та економічними інтересами.

Надважливим завданням в період пандемії є збереження внутрішнього туризму і вхідного пасажиропотоку, а після проходження кризи, пропонуємо

направити зусилля на зміцнення туристичного попиту України на європейській і світовій арені.

Нас не полишає віра в те, що людство, пройшовши випробування COVID-19 навчиться створювати і розвивати нову соціогуманітарну парадигму, нову етику, нову духовну культуру і свідомість для земного і космічного простору.

Нам видається, що у світової спільноти все ж таки залишається шанс шукати і знайти вихід з глобальних кризових станів, але для цього доведеться створити не матеріальну стратегію розвитку, переосмислити хибність споживацької форми людського існування, пройти через епоху духовної реформації і вироблення нової системи планетарних цінностей.

Нас надихає оптимістичний висновок про те, що космічний феномен (антропний принцип) людство живе і має шанс вижити, насамперед, завдяки духовним, а не матеріальним цінностям. І хоча б які історичні випробування переживало людство, воно зберігається як культурна єдність лише завдяки духовності, тій нетлінній основі, яка робить людину людиною і підіймає її над буденністю.